

**O historii lalczarstwa w Kenii opowiada Phylemon Odhiambo Okoth – dyrektor artystyczny
Międzynarodowego Festiwalu Lalczarstwa w Kenii i prezes UNIMA Kenya**

Mogę zabrać Was w podróż po kenijskich doświadczeniach związanych z teatrem lalek. To takie bardziej moje wspomnienia, niż naukowe opracowanie... Pierwszy projekt, polegający na wykorzystaniu teatru lalek w edukacji rozpoczął się w Kenii w 1994 roku. Dr Eric Krystall odwiedził wtedy RPA i zaobserwował, że działa tam wiele grup lalczarskich, które poruszają kontrowersyjne i ważne tematy. Tamtejsze grupy skupiały się głównie na komentowaniu doświadczeń Apartheidu. Po powrocie do Kenii, ze wsparciem południowoafrykańskich kukielkarzy, zebrał grupę młodych ludzi z całej Kenii, zaprosił ich na dwa tygodnie do Nairobi i rozpoczął projekt szkolenia ich w zakresie lalczarstwa. Byliśmy wśród tych młodych chłopców i pierwszym tematem, którym mieliśmy się zająć, były kwestie planowania rodziny. Projekt prowadzony był bowiem przez organizację Family Planning Promotion Services, która wciąż zapewnia naszej grupie dach nad głową. Zostaliśmy przeszkoleni w zakresie projektowania i tworzenia własnych lalek i przygotowywania przedstawień. W 1995 roku przeszliśmy kolejne szkolenie, tym razem nauczono nas jak uczyć o lalczarstwie innych. Staliśmy się więc pierwszą grupą kenijskich lalkarzy, której zadaniem było ruszenie w teren i przeszkolenie innych. Doszliśmy do wniosku, że warto trochę zdecentralizować ten raczkujący jeszcze ruch lalczarski w Kenii. Na początku każdy z nas wrócił więc do swojej społeczności, aby stworzyć tam lokalne grupy teatralne. Ja pochodzę z Kisumu, wróciłem tam więc i rozpocząłem projekt lalczarski – przeszkoliłem grupę ludzi i pomogłem im założyć prężnie działającą grupę teatralną. Przygotowują swoje sztuki do dziś. W efekcie, w każdej części kraju powstały niewielkie grupy zajmujące się teatrem lalek. W Kisumu, na Wybrzeżu, w Mt. Kenya, Nairobi, Nakuru, wszędzie. Tak skończył się rok 1995.

Pod koniec lat 90tych, zmieniliśmy trochę tematykę. Wciąż zajmowaliśmy się planowaniem rodziny, jednak w centrum działań pojawił się temat HIV/AIDS. Potrzeba edukacji na ten temat była ogromna, większość grup w całym kraju przygotowywała więc przedstawienia w ramach programu: „Kukielki przeciwko AIDS”. Finansowani byliśmy wtedy przez amerykańską organizację i inne fundacje z zagranicy, nie brakowało więc pieniędzy na materiały, sprzęt, transport, nawet czasami zostawało coś na symboliczne pensje dla aktorów i lalkarzy. HIV/AIDS zajmowaliśmy się mniej więcej do roku 2000. Oczywiście, poruszaliśmy też inne tematy, jak malaria, korupcja, prawa kobiet. AIDS pozostawało jednak głównym obszarem, na którym działaliśmy w tym czasie.

W 2002 roku skierowaliśmy naszą uwagę na uwrażliwianie społeczności na kwestie dobrego

rządzenia. W Kenii jest duży problem z korupcją, nepotyzmem, kłamstwami wyborczymi – zaczęliśmy więc zajmować się kierowaniem uwagi widzów na te problemy. Udało się nam znaleźć fundusze na realizację projektu „Kukielki przeciwko korupcji”. Po kilku latach fundusze się skończyły i zaczęliśmy zastanawiać się nad uniezależnieniem teatru od zewnętrznych darczyńców, przynajmniej w pewnym stopniu. W 2003 roku zorganizowaliśmy pierwszy Międzynarodowy Festiwal Lalcarski w Kenii, na który zjechało się mnóstwo artystów z całego świata. Dołączyliśmy też wtedy do sieci UNIMA – międzynarodowej organizacji parasolowej, skupiającej lalkarzy i marionetkarzy z całego świata – jako jej kenijski oddział, UNIMA Kenya.

Dzięki temu kenijskie teatry zaczęły stawać się bardziej samodzielne. Kontrolowały własne wydatki, realizowały indywidualne projekty, zaczęły być zapraszane na międzynarodowe wydarzenia ze swoimi spektaklami. I tak, do 2010 roku nie prowadziliśmy żadnego dużego programu – każda z grup zajmowała się swoimi pomysłami i reagowała na potrzeby lokalnej społeczności. Pozwoliło to też na większe otwarcie się grup teatralnych w Kenii na partnerów z zewnątrz, którzy chcieli zapewnić im wszelkiego rodzaju wsparcie. Aktualnie więc wiele grup zajmuje się wieloma problemami i uczy na ich temat.

Aktualnie, nasza grupa w Nairobi, stara się wyjść z lalcarsstwem poza utarty schemat. Wykorzystujemy narodowe media, aby edukować o polityce (projekt XYZ, o którym opowiadał Fedelis Kyallo). Rozpoczęliśmy też projekt „Lalcarsstwo w terapii”, używamy metod teatru lalek w szpitalach Kenyatta National Hospital i Nairobi Hospital. Ruszył też projekt skierowany do szkół, o którym chciałbym opowiedzieć więcej.

Program „Eko-kukielki” finansowany jest ze środków Ambasad Finlandii i Izraela.

Odpowiada on na pytania stawiane przez Ministerstwo Edukacji – po pierwsze: Jak można zrobić użytek z lalcarsstwa w klasie, aby wesprzeć procesy nauczania i uczenia się? Po drugie: Jak teatr lalek może motywować i inspirować dzieci do nauki i poznawania świata? Potrzebne było rozwiązanie, które przeciwstawi się nudnym wykładom nauczycieli, coś, w co można zaangażować uczniów. W projekcie pojawia się słowo Eko- ponieważ tematem, który mają poruszać przedstawienia jest ochrona środowiska. W projekcie więc chodzi zarówno o pracę nad rozwojem dzieci, członków szkolnych klubów, ale również o wzrost świadomości ekologicznej w społecznościach żyjących wokół wybranych szkół.

Wybraliśmy więc 20 szkół z całego kraju, zarówno prywatnych, jak i publicznych. Każda ze szkół oddelegowała dwoje nauczycieli, których zaprosiliśmy na szkolenie z lalcarsstwa w Nakuru. Po dwóch tygodniach zajęć pedagodzy wrócili do szkół i rozpoczęli rekrutację do szkolnych klubów lalcarskich: Klubów Eko-kukielek. Po jakimś czasie uczniowie, chcący wziąć udział w projekcie przyjechali do Nairobi i

w jednym z hoteli przeprowadziliśmy dla nich warsztaty. Dzieci nauczyły się tego, jak tworzyć kukielki, pracować nad postaciami i scenariuszem, używać lalek na scenie, jak występować i organizować próby, jak oceniać własne przedstawienia i ich wpływ na widownię. Na warsztaty przyjechało po pięcioro dzieci z każdej szkoły, więc po ich zakończeniu każda placówka miała „na stanie” kompletną grupę lalkarzy, mogącą przygotowywać własne spektakle.

Po jakimś czasie zaprosiliśmy też konsultanta z USA, eksperta od włączania lalczarstwa do programu nauczania. Przedstawił on nauczycielom, a także gościom z Ministerstwa Edukacji, więcej sposobów na użycie lalek i kukielek w procesie edukacji. Mamy nadzieję, że Ministerstwo pójdzie w tę stronę, jest już jakiś początek, więc warto by to rozwijać.

W tym momencie zostawiliśmy szkolne projekty pod pieczęą przeszkolonych nauczycieli, którzy prowadzą swoich uczniów. Uczą ich również technik nauczania przez udział w przedstawieniu, aby ci mogli dzielić się wiedzą ze swoim otoczeniem: przyjaciółmi, rodzicami, rodziną. Dbają też oni o odpowiedni poziom edukacyjnych przedstawień, przygotowywanych dla reszty uczniów i mieszkańców okolic szkoły. Naszą rolą jest już teraz tylko doradztwo – kiedy nauczyciele potrzebują pomocy, mają jakieś pytania, kontaktują się z nami i próbujemy podpowiedzieć im kierunek, w jakim powinny naszym zdaniem iść szkolne kluby lalczarskie. Staramy się też znaleźć sposób na to, by klubów powstawało więcej i więcej.

Obecnie cieszy mnie to, że kenijskie grupy lalczarskie są samodzielne. Ich członkowie nie tylko są świetni w tworzeniu kukielek i występowaniu przed publicznością, przez te wszystkie lata nauczyli się też technik menadżerskich, prowadzenia księgowości, podstaw PR-u. Każda z grup to teraz taka mała „firma”, która jest w stanie sama zdobyć lub znaleźć pieniądze na projekty, zajmuje się tym, co najbardziej interesuje członków i społeczność, przyczynia się do budowania świadomości społecznej. Jednocześnie, wszyscy trzymamy się razem i współpracujemy między sobą. Przez te wszystkie lata wiele się zmieniło, ale myślę że na lepsze. I rośnie nam nowe pokolenie lalkarzy!

Rozmawiała Magda Kołba

Phylemon Odhiambo Okoth – specjalista od edukacji nieformalnej, z teatrem lalek w Kenii związany jest od samego początku. Jest członkiem grupy Krystall Puppeteers, współpracuje też z Kenijskim Instytutem Teatru Lalek w zakresie projektowania lalek, technice ich konstrukcji i sprzedaży. Jest Przewodniczącym kenijskiego oddziału UNIMA i dyrektorem artystycznym Międzynarodowego Festiwalu Lalczarskiego w Kenii. Prowadził projekty związane z teatrem kukielkowym i jego rolą w edukacji w Danii, Erytrei, Somalii, RPA, Holandii, Finlandii, Sudanie, Belgii, Nigerii, Ugandzie i Kenii.

TEATRZYK
dla edukacji

Powyższy tekst jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 Polska.

Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Fundacji „Kultury Świata”.

Utwór powstał w ramach programu polskiej współpracy rozwojowej realizowanej za pośrednictwem MSZ RP w roku 2013. Zezwala się na dowolne wykorzystanie utworu, pod warunkiem zachowania ww. informacji, w tym informacji o stosowanej licencji, o posiadaczach praw oraz o programie polskiej współpracy rozwojowej.

Projekt jest współfinansowany w ramach programu polskiej współpracy rozwojowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP w 2013 r. Publikacja wyraża wyłącznie poglądy autora i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP.

TEATRZYK
dla edukacji